

УДК 811.111'36

Л. П. Войналович

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАПЕРЕЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Функціонування заперечення в сучасній англійській мові. Войналович Л. П.

Стаття присвячена дослідженню особливостей функціонування заперечення в англійській мові. З'ясовано, що в англійській мові виділяють три засоби вираження заперечення: морфологічний, лексичний, граматичний. В ході дослідження встановлено, що найпоширенішим засобом вираження заперечення є граматичний. Другим засобом за частотою вживання є лексичний, а найменш вживаним є морфологічний засіб вираження заперечення.

Ключові слова: заперечення, засоби вираження заперечення, морфологічні засоби, граматичні засоби, лексичні засоби.

Функционирование отрицания в современном английском языке. Войналович Л. П.

Статья посвящена исследованию особенностей функционирования отрицания в современном английском языке. Установлено, что в английском языке есть три средства выражения отрицания: морфологические, лексические, грамматические. В ходе исследования выявлено, что самыми распространенными средствами выражения отрицания являются грамматические. Вторыми средствами по частоте употребления являются лексические, а наименее применяемыми являются морфологические средства выражения отрицания.

Ключевые слова: отрицание, средства выражения отрицания, морфологические средства, грамматические средства, лексические средства.

Functioning of negation in the English language. Voinalovych L. P.

The article is devoted to investigation of the functioning of negation in English. It was found that in the English language there are three means of expressing negation: morphological, lexical, grammatical. It was investigated that the most common means of expressing negation is grammatical. The second means for frequency of using is lexical means, and the least-used is morphological means of expressing negation.

Keywords: negation, means of expressing negation, morphological means, grammatical means, lexical means.

Вивчення заперечення в англійській мові є необхідною складовою вивчення мови, так як воно проявляється на усіх рівнях: граматичному, лексичному, синтаксичному. Вивченню заперечення та засобів його вираження значну увагу в своїх дослідженнях приділяли такі відомі лінгвісти, як Б. Ільш, Л. Бархударов, В. Бондаренко, Ю. Пассов, С. Шатілов, О. Єсперсен та ін.

Мета статті полягає у дослідженні функціонування заперечення у сучасній англійській мові.

Речення, як найменша та основна одиниця мовлення, виражає більш або менш завершену думку, складається зі слів та словосполучень, об'єднаних граматично та інтонаційно. У реченні виражається ставлення мовця до фактів дійсності у плані ствердження, заперечення, сумніву тощо [4, с. 10]. У сучасній англійській мові за способом творення є три типи речень: стверджувальні (affirmative sentences), питальні (interrogative sentences) та заперечні (negative sentences).

У лінгвістиці та граматиці ствердження та заперечення є в опозиції один до одного. Стверджувальна форма використовується щоб висловити дійсність або істину, в той час як негативна форма висловлює неправдивість. Граматична категорія пов'язана зі ствердженням та запереченням називається полярністю. Це означає, що речення, дієслівні фрази, сполучення мають або позитивну або негативну полярність. Стверджувальні речення, як правило, не мають розпізнавальних знаків полярності, у той час як у заперечних реченнях розпізнавальним знаком полярності є частка *not*.

Процес перетворення стверджувальних речень на негативні називається запереченням. Заперечення – це комунікативна операція, що відхиляє або коригує думку адресата. Найчастіше негативне висловлювання робиться, коли відповідне ствердження було зроблено раніше. Заперечення є ствердженням не існування, може бути спрямовано або на весь його зміст або на зв'язок суб'єкта і предиката [1].

Для визначення способів і засобів вираження заперечення у сучасній англійській мові необхідно проаналізувати випадки його використання у мовленні. Слід зазначити, що існують різні підходи до класифікації засобів вираження заперечення. Так, дослідники Л. Бархударов та Д. Штелінг виділяють три способи вираження заперечення: негативні займенники (*nobody, anybody, nothing, none*), негативні прислівники (*never*), негативні спілки (*neither ... nor, not ... nor*) [2, с. 289–291]. В. М. Бондаренко виокремлює наступні шість способів вираження: негативні афікси; негативні частки; негативні займенники і прислівники; негативні спілки; негативні прийменники; а також імпліцитний спосіб вираження заперечення [3].

Розенталь Д. дослідив, що для вираження заперечення існує ціла система мовних засобів. Це може бути вираження за допомогою лексичних, фразеологічних, синтаксичних засобів того, що зв'язок між членами речення вважається реально неіснуючим [5, 192–193].

Отже, для визначення засобів вираження заперечення у сучасній англійській мові необхідно простежити випадки вживання заперечення у

синтаксичній структурі речення і виділити окремі морфологічні, лексичні і граматичні засоби. Так, до морфологічного засобу вираження заперечення відноситься афіксація: префіксація і суфіксація. У словотворчих процесах англійської мови афіксація займає особливе положення. Негативні префікси та суфікси не утворюють нових частин мови, префікси заперечного значення є найбільшою групою префіксів. Префікс *un-* дуже продуктивний і легко утворює нові слова від різних частин мови. Префікс *in-* має варіанти *il-*, *im-*, *ir-*. Префікс *mis-* та *dis-* найчастіше утворює похідні від дієслівних основ. Префікси *counter-*, *anti-* зберігають своє лексичне значення "проти". Щодо заперечних суфіксів, то найуживаніший з них *-less*, *-free*. Негативні афікси в англійській мові приєднуються тільки до іменних основ.

Лексичним засобом вираження заперечення в англійській мові є вираження за допомогою дієслів з негативним значенням, а саме: *to deny* (заперечувати), *to doubt* (сумніватися), *to fail* (не зуміти, не впоратися), *to refuse* (відмовлятися). Також цей засіб заперечення стосується і деяких іменників: *failure* (провал, крах), *lack* (нестача, брак). До негативних прислівників відносять: *hardly* (ледве), *scarcely* (ледь), *never* (ніколи). Ці частини мови несуть у собі негативну семантику.

Граматичним засобом вираження заперечення в англійській мові виступає частка **not**, що може стояти при будь-якому члені речення. Заперечна частка **no**, яка вживається перед іменником, прикметником і прислівником також виступає граматичним засобом вираження заперечення в англійській мові. У цьому зв'язку слід зазначити, що у сучасній англійській мові трапляються випадки вживання подвійного або множинного заперечення, яке слугує для позначення більш ніж одного заперечення у реченні. Подвійне заперечення є комбінацією граматичного та морфологічного засобів заперечення. У даному випадку два негатива (заперечення) можуть спокійно співіснувати у одному реченні, так як вони нейтралізують один одного і в результаті ми отримуємо стверджувальне висловлювання.

У нашій статті ми дослідили особливості функціонування заперечення на основі твору англійської письменниці А. Мердок «Замок на піску» [6]. Аналіз заперечних речень у даному творі свідчить, що найуживанішим засобом вираження заперечення є граматичний. Другим засобом за кількістю вживання є лексичний. Наступним за кількістю вживання є морфологічний. Найменш вживаним є множинне заперечення, яке являється комбінацією граматичного та морфологічного засобів заперечення.

Як було сказано раніше, граматичне заперечення – це вираження заперечення часткою **not** або **no**:

*"She **wouldn't** want to eat anyway"* [6, с. 8].

*"**Don't** use that word at me!" said Nan* [6, с. 10].

*"If you wanted to waste money, why **didn't** you ask him?"* [6, с. 13].

*"He **could not** now make his knowledge of her into love, he **could not** even make it into indifference"* [6, с. 14].

*"Although he now held **no** religious views, Mor had been brought up as a ethodist"* [6, с. 10].

*"There's **no** point in having servants if you abandon the conventions"* [6, с. 15].

Лексичним засобом заперечення у даному творі є: 1) дієслова з негативною семантикою:

– to hate – to dislike smth very much: *"Mor **hated** Nan's mockery, even iwhen it was not directed against him"* [6, с. 13].

*"Nan **hated** eccentricity, which she invariably regarded as affectation"* [6, с. 30].

– to fail – not to succeed in achieving smth: *"And a storm raised by Demoyte with the purpose of changing the school statutes on this point, so as to allow Mor to stand, **failed** of its object"* [6, с. 29].

– to refuse – not to do smth that smone has asked you to do: *"The women smiled and greeted each other, and Nan as usual **refused** the glass of sherry which Demoyte as usual poured out and offered to her"* [6, с. 45].

– to stop – not to move: *"I really think it might be better **to stop** "* [6, с. 23].

– to keep off – not to touch smone or smth: "**Keep** your paws **off** those books!" called Demoyte [6, с. 45].

2) прислівники з негативною семантикою:

hardly – almost not: "How **hardly** shall a married person enter the Kingdom of Heaven!" [6, с. 31].

never – not ever, at no time: "**I never** met such a pair of social cowards" [6, с. 9].

3) іменники з негативною семантикою:

lack of – not enough: "It irritated Mor that his wife should combine a grievance about her frustrated gifts with a **lack of** any attempt to concentrate" [6, с. 31].

Морфологічний засіб заперечення, до якого належить префіксація і афіксація, не надає негативного значення цілому реченню, а лише одному з складових елементів у реченні. Так, у творі є випадки вживання наступних префіксів: in–, un–, dis–, im–, ir–, ab– :

"The objects remained separate, their shapes and their colours almost **invisible**" [6, с. 39].

"Mor waited again for a gap in the traffic to get back across the road, turned into Demoyte's drive, and cycled up the **untidy** avenue of old precarious" [6, с. 35].

"She deliberately related herself to the world through him only and then **disliked** him for it" [6, с. 20].

"He says it's **impossible** to think about oneself when there's so much noise going on" [6, с. 15].

"It was Donald who had inherited Mor's dark and jaggedly curly hair and his bony face, **irregular** to ugliness" [6, с. 24].

"Nan had, moreover, a tendency to be hostile towards unmarried people of either sex, regarding them as in some way **abnormal** and menacing" [6, с. 30].

Також у даному творі є приклади вживання негативного суфіксу –less:

"Her strength was **endless**" [6, с. 15].

"He could see Nan looking **restless** and knew that she was now calculating how soon she could decently rise to go" [6, с. 51].

У творі вживається також множинне заперечення (комбінація граматичного та морфологічного засобів заперечення), а саме:

*"He could **not** now make his knowledge of her into love, he could not even make it into **indifference**"* [6, с. 14].

*"Again it was **impossible not** to reply"* [6, с. 16].

*"He hoped that Nan was **not** going to **dislike** Miss Carter"* [6, с. 48].

Отже, в ході дослідження було виявлено, стверджувальна форма використовується щоб висловити дійсність або істину, в той час як негативна форма висловлює неправдивість. З'ясовано, що у сучасній англійській мові виділяють три засоби вираження заперечення: морфологічний, лексичний, граматичний. Найпоширенішим засобом вираження заперечення є граматичний. Другим засобом за частотою вживання є лексичний. Морфологічний засіб вираження заперечення, у порівнянні з граматичним і лексичним, використовується рідше, так як даний засіб заперечує не ціле речення, а лише його частину. Найменш вживаним є множинне заперечення, яке являється комбінацією граматичного та морфологічного засобів заперечення. В сучасній англійській мові такий вид заперечення може функціонувати в межах одного речення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Балашова С. П., Бродич И. О. Теоретическая грамматика английского языка / С. П. Балашова, И. О. Бродич. – Ленинград «Издательство Ленинградского университета», 1983. – 153 с.
2. Бархударов Л. С. Грамматика англійської мови / Л. С. Бархударов, Д. А. Штеллинг. – 4-е вид. ісп. - М.: Вищ. шк., 1973. – 423 с.
3. Бондаренко В. М. Отрицание как логико-грамматическая категория / В. М. Бондаренко. – М.: Наука, 1983. – 212 с.
4. Гороть Є. І., Василенко О. В., Кухарчук Т. М. та ін. Синтаксис сучасної англійської мови: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Гороть Є. І., Василенко О. В., Кухарчук Т. М. та ін. – Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2011. – 464 с.
5. Розенталь Д. Е. Словарь-справочник лингвистических терминов / Д. Е. Розенталь, М. А. Теленкова. – М.: Просвещение, 1985. – 399 с.
6. Murdoch I. The Sandcastle / I. Murdoch. – Penguin books, 1957. – 532 p.